



รูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

MODEL FOR DEVELOPING POTENTIAL AND STRENGTH OF
COMMUNITY ENTERPRISE ON PINEAPPLE PROCESSING GROUP
AT WANG PONG SUBDISTRICT IN PRAN BURI DISTRICT
IN PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

วิภาณี เพือกบัวขาว

Wipavane Phueakbuakhao

บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย

Bundidpong Srimnony

สาโรช เพือกบัวขาว

Saroj Phueakbuakhao

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University,

Phetchaburi Province, Thailand

พนิต ศรีประดิษฐ์

Panit Sripradit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

Faculty of Education, Surindra Rajabhat University, Surindra Province, Thailand

Email: wipavane.phu@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด 2) พัฒนาลิทธิพันธ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด และ 3) สร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามส่วนตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่ปลูกสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 388 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ

* Received 4 February 2023; Revised 20 February 2023; Accepted 24 February 2023

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด จำนวน 15 คน และการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม จำนวน 9 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดโดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด พบว่า สมาชิกกลุ่มได้สูบน้ำผึ้งจากเส้นใยสับปะรดและขนมทาร์ตไส้สับปะรด สามารถนำมาเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ โดยปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และ 3) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดคือ “CPLMN Model” ประกอบด้วย การจัดการของชุมชน (C: Community Management) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (P: Participation Processes) ภาวะผู้นำ (L: Leadership) การบริหารจัดการ (M: Management) และความร่วมมือกับเครือข่าย (N: Network Cooperation) ซึ่งรูปแบบได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ศักยภาพ, ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน, การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรด

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study potential and strength of community enterprise on pineapple processing group, 2) develop products from pineapple of community enterprise on pineapple processing group, and 3) create model for developing potential and strength of community enterprise on pineapple processing group at Wang Pong Subdistrict in Pran Buri District in Prachuap Khiri Khan Province. The mixed research methodology was applied in this study. For quantitative study, the data were collected by using a questionnaire from 388 people planting pineapple in Wang Pong Subdistrict, selected by using purposive sampling method. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and content analysis. For qualitative study, the data were collected by organizing focus group discussion with 15 persons consisting of community enterprise on pineapple processing group and using an interview form 9 persons consisting of operations sponsor of community enterprise. The research results were as follows: 1) The potential and strength of community enterprise on pineapple processing group were overall at a high level, 2) The development of products from pineapple



of community enterprise on pineapple processing group of the members wanted “pineapple fiber honey soap” and “pineapple filled tarts”. The members of community enterprise on pineapple processing group could use pineapple processing as a main career or a supplementary career by adjusting their work processes to conform with social, political, cultural, and economic changes, and 3) The model for developing potential and strength of community enterprise on pineapple processing group was “CPLMN Model” consisting of C: Community Management, P: Participation Processes, L: Leadership, M: Management, and N: Network Cooperation. This format has been evaluated by experts with an average of 5.00, indicating that the format is appropriate, have a possibility, and can be utilized.

Keywords: Model development, potential, strength, community enterprise, development of products from pineapple

บทนำ

สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในประเทศไทยรวมถึงประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคม และเทคโนโลยี สังคมไทยในปัจจุบัน กำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่าง ๆ ปัญหาที่สำคัญคือ เกิดจากประชาชนในระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของปัญหานี้จึงได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจโดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลกอย่างรู้เท่าทันด้วยความเชื่อมั่นว่าสังคมไทยยังมีศักยภาพและสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจสังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาขับเคลื่อนและพัฒนาทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์, 2556) กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์จึงได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ขึ้น เพื่อให้การสนับสนุนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้าง



รายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการในระดับสูงขึ้นไป (เจณิภา คงอัม, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีแอลกอฮอล์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (งพลพรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์, 2556)

สับปะรดเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่มีความสำคัญและมากด้วยคุณประโยชน์ต่อร่างกาย นอกจากการนำมาบริโภคในรูปแบบของผลไม้สดและใช้เป็นส่วนประกอบในอาหารและขนมต่าง ๆ แล้ว ยังมีการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายชนิด เช่น สับปะรดกระป๋อง สับปะรดอบแห้ง สับปะรดแช่แข็ง น้ำผลไม้ น้ำส้มสายชู ไวน์ เบียร์ และการใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้กับสับปะรดได้เป็นอย่างดี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) ปัจจุบันมีหลายจังหวัดที่มีศักยภาพในการปลูกสับปะรดจึงทำให้มีผลผลิตออกมาจำนวนมาก คนในชุมชนจึงเกิดแนวคิดที่นำสับปะรดที่มีจำนวนมากในแต่ละตำบลมาแปรรูปเป็นอาหารหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เป็นสินค้าของหมู่บ้าน โดยได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย เพชรเก๋า และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมศักยภาพด้านการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดบ้านห้วยหลวงพัฒนา ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ศักยภาพด้านการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดบ้านห้วยหลวงพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยทั้ง 3 กลุ่ม ได้มีการนำเอาไปใช้คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การมีเงื่อนไขความรู้ และการมีเงื่อนไขคุณธรรมมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการทั้ง 4 ด้าน คือ การผลิตและเทคโนโลยี การตลาด การเงิน การบริหารงานบุคคล (สมชาย เพชรเก๋า และคณะ, 2561) รวมไปถึงงานวิจัยของวิภาณี เผือกบัวขาว และคณะ ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการสร้าง



เครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรดหมู่บ้านรวมไทย อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ศักยภาพเครือข่ายประกอบด้วย ด้านความรู้ ดำเนินงาน ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านทักษะ มีกรรมวิธีการผลิตและการแปรรูปสินค้าที่หลากหลายด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง มีการวางแผนและกำหนดการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลิกประจำตัวบุคคล แบ่งหน้าที่ในการทำงานตามความถนัดและเหมาะสม ด้านแรงจูงใจ มีการรักษาคุณภาพมาตรฐานของสินค้าให้ดีอยู่เสมอ (วิภาวดี เผือกบัวขาว และคณะ, 2564)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกสับปะรดมากที่สุดในประเทศไทย มีพื้นที่รวมกว่า 402,905 ไร่ และยังเป็นแหล่งแปรรูปสับปะรดเพื่อการบริโภคและส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของโลก สร้างมูลค่าไม่ต่ำกว่าปีละ 20,000 ล้านบาท จนถูกเรียกว่าเป็นเมืองหลวงสับปะรด พันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากที่สุดคือ สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียหรือที่เรียกกันว่า พันธุ์โรงงาน ซึ่งเป็นสับปะรดพันธุ์เศรษฐกิจมีปลูกกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2454 โดยปลูกและเพาะพันธุ์ครั้งแรกโดยพ่อค้าชาวปากีสถาน ที่บ้านท่าข้าม หมู่ที่ 5 ตำบลวังภัง อำเภอบางสะพานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2510 ได้มีโรงงานแปรรูปสับปะรดแห่งแรกมาตั้งที่อำเภอบางสะพานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกษตรกรขยายพื้นที่การปลูกสับปะรดเพื่อส่งเข้าโรงงานเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2563)

จากการลงพื้นที่จัดทำเวทีประชาคมและทำวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการของประชาชนตำบลวังภัง อำเภอบางสะพานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรปลูกสับปะรด และมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกในกลุ่มมีประเด็นปัญหาดังนี้ 1) สับปะรดมีราคาตกต่ำ และ 2) ขาดองค์ความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนถึงบรรจุภัณฑ์โดยเน้นรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและสะดุดตา เพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ และเน้นคุณสมบัติที่จะได้รับจากการเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพและช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อลดปัญหาราคาตกต่ำของสับปะรดในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่ เช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน บัญชีด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้และอื่น ๆ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเป็นอย่างมากต้องมีการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังภัง อำเภอบางสะพานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาศักยภาพและหนุนเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดสามารถพึ่งพาตนเองและให้ความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น นำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารตลอดไป



วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่ปลูกสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 12,462 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลวังก้ง, 2564) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, T. , 1973) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้จำนวน 388 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด/อำเภอ เกษตรจังหวัด/อำเภอ ประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ และ



ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบางครั้ง และปฏิบัติไม่สำเร็จหรือไม่เคยปฏิบัติเลย

2.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ และสถานภาพในกลุ่ม ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ประกอบด้วย บริบททั่วไปของชุมชน (การประกอบอาชีพ ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์หลักที่มีในชุมชน ผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมของกลุ่ม และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับข้อศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับประชาชนที่ปลูกสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 388 คน

3.2 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการระดมสมองโดยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด/อำเภอ เกษตรจังหวัด/อำเภอ ประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง และแบบประเมินศักยภาพผลิตภัณฑ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 15 คน โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

4.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติการหาค่าร้อยละ (Percent)

4.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยใช้สถิติการหาค่าร้อยละ (Percent) ทำการแปลความหมายของคะแนนโดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ (Bloom, B. S., 1971)



คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป หมายถึง มีศักยภาพและความเข้มแข็งในระดับสูง

คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60-79 หมายถึง มีศักยภาพและความเข้มแข็งในระดับปานกลาง

คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง มีศักยภาพและความเข้มแข็งในระดับต่ำ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 1 คน กรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 4 คน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 คือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน จากนั้นประเมินศักยภาพผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด และสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อใช้ศึกษาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขั้นตอนที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาสังเคราะห์ เพื่อร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด

2. นำร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดที่ร่วมกันสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ/รับรองรูปแบบ ความถูกต้องของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และรับรองรูปแบบต่อไป



3. การรับรองรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังภัง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยใช้การรับรองรูปแบบการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยรูปแบบที่มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ต้องมีค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1.00

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด

ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน	ร้อยละ ความสำเร็จ	ระดับการปฏิบัติ	ลำดับที่
1. ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน	90.26	สูง	1
2. ด้านการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	88.34	สูง	2
3. ด้านการบริหารตลาด	77.15	ปานกลาง	5
4. ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล	69.50	ปานกลาง	7
5. ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	80.28	สูง	4
6. ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ	86.68	สูง	3
7. ด้านผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	76.73	ปานกลาง	6
เฉลี่ยรวม	81.28	สูง	

จากตารางที่ 1 พบว่า ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด โดยรวมมีศักยภาพและความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 81.28 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งอยู่ลำดับแรกคือ ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน รองลงมาคือ ด้านการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ส่วนด้านที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งอยู่ในลำดับสุดท้ายคือ ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล

และจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดเกี่ยวกับศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด พบว่า สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ควรมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสมาชิกทุกคนอย่างต่อเนื่อง ควรเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานมาจาก ภูมิปัญญาในท้องถิ่นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เน้นคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ควรใช้ระบบเทคโนโลยีมาส่งเสริมและสนับสนุน

การตลาดให้กว้างขวาง เช่น การประชาสัมพันธ์ การออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการที่จะส่งผลให้ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากขึ้น สมาชิกกลุ่มควรสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างความน่าเชื่อถือในเรื่องความสามัคคีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ยึดถือ ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง หากชุมชนมีความพร้อมในทุกด้านย่อมจะทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการพึ่งตนเอง มากกว่าการพึ่งพาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ชุมชนจึงควรมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุก ๆ ด้าน เพราะจะทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อบริหารจัดการปัญหาของชุมชน เข้าใจความเชื่อมโยงภายในชุมชนของตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนแปรรูปสับปะรดได้ร่วมกันสร้างงาน สร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนรายได้เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดได้

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการลงพื้นที่วิจัยนั้นพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดได้นำผลสับปะรดที่ตกเกรดที่ไม่สามารถนำส่งเข้าโรงงานได้ โดยการนำเนื้อสับปะรดมาแปรรูปทำสับปะรดกวนเท่านั้น ส่วนที่เหลือทิ้ง ได้แก่ เปลือก จุก และเหง้าของสับปะรด ชุมชนได้นำไปเป็นอาหารสัตว์ เมื่อคณะผู้วิจัยได้ลงไปในพื้นที่ พบว่า ชุมชนต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการแปรรูปสับปะรดเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ในตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชนเพื่อต้องการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด โดยสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการ คือ “สับน้ำผึ้งเส้นโยสับปะรด” และ “ขนมทาร์ตไส้สับปะรด” แสดงดังภาพที่ 1



(ก) สับน้ำผึ้งเส้นโยสับปะรด



(ข) ขนมทาร์ตไส้สับปะรด

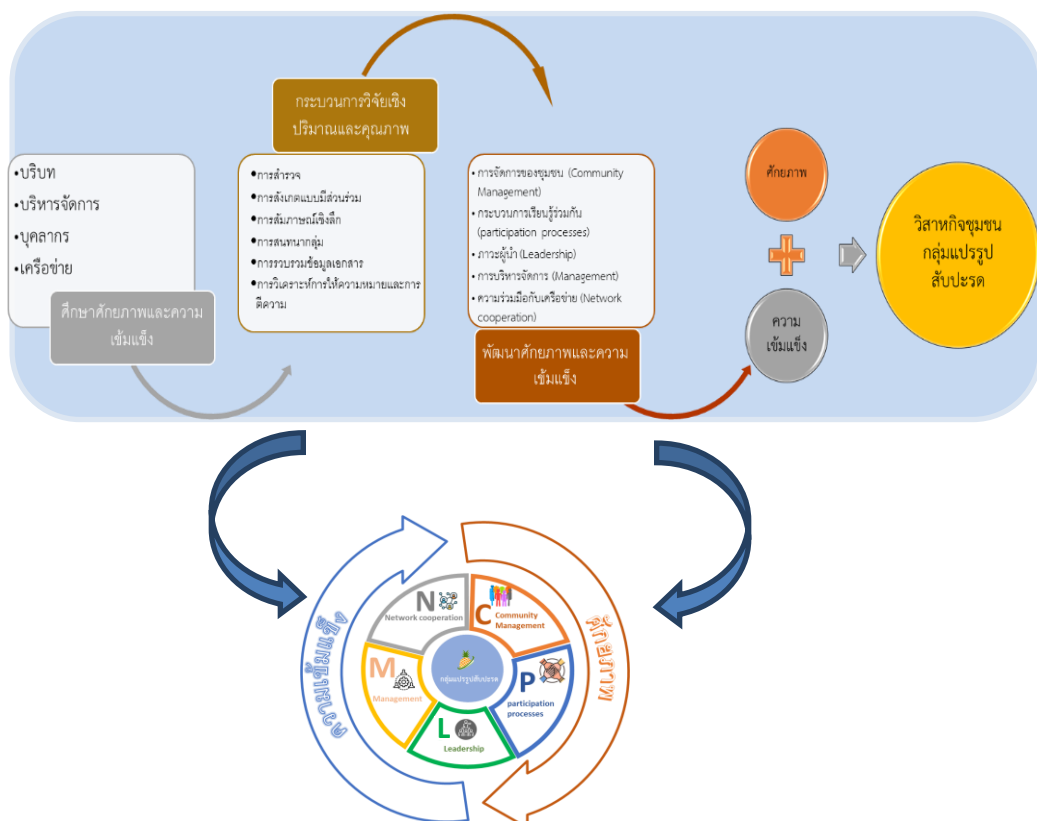
ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง
อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด สามารถนำมาเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ โดยสมาชิกมีการปรับกระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง



ทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดจะต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสมาชิกทุกคนอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เน้นคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ใช้ระบบเทคโนโลยีมาส่งเสริมและสนับสนุนการตลาดให้กว้างขวาง เช่น การประชาสัมพันธ์ การออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการที่จะส่งผลให้ได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคมากขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีการบันทึกข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุก ๆ ด้าน เพราะจะทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อมองเห็นปัญหาของชุมชน เข้าใจความเชื่อมโยงภายในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดได้ร่วมกันสร้างงาน สร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนรายได้เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดได้”

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “CPLMN Model” แสดงดังแผนภาพ



ภาพที่ 2 “CPLMN Model”

โดยที่อักษรภาษาอังกฤษ ในแต่ละตัวสามารถแทนความหมายในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการจัดการของชุมชน (C: Community Management) หมายถึง การที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด มีจุดประสงค์เดียวกันร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการกันเองโดยความร่วมมือของชุมชนที่มีพื้นฐานมาจากระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้ดำเนินการขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกันส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กร

2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (P: Participation processes) หมายถึง การที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด พร้อมรับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับภูมิปัญญาสากลทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดรวมกลุ่มและมีการปรับวิธิติด วิถีการทำงานของภาครัฐจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุน ทำให้เกิดการผลิต เช่น สบู่ น้ำผึ้ง เสน่ห์สับปะรด ขนมทาร์ตไส้สับปะรด เป็นต้น และทดลองจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในงานออกร้านต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม เช่น งานออกร้านของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด

3. ด้านภาวะผู้นำ (L: Leadership) หมายถึง การที่ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด มีภาวะผู้นำที่โดดเด่น มีกระบวนการประชาธิปไตยในการบริหารงาน เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา การมีจุดยืนทางความคิด วิธิติด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน มีการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองในการผลิต การจัดการตลาด การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน

4. ด้านการบริหารจัดการ (M: Management) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและวิสาหกิจชุมชนต่อไป

5. ด้านความร่วมมือกับเครือข่าย (N: Network cooperation) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด มีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งจะทำให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความคิด และทัศนคติในองค์กรของกลุ่มโดยมีตัวแทนกลุ่มเป็นผู้แลกเปลี่ยนข่าวสาร เกิดเป็นฐานข้อมูลที่สามารถเผยแพร่ได้ทางออนไลน์หรือออฟไลน์ที่สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลาและเหมาะสม



โดยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดที่สร้างขึ้นผู้วิจัยใช้การรับรองรูปแบบการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด โดยรวมมีศักยภาพและความเข้มแข็งอยู่ในระดับสูง และพบว่าสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดควรมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสมาชิกทุกคนอย่างต่อเนื่อง ควรเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เน้นคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ควรใช้ระบบเทคโนโลยีมาส่งเสริมและสนับสนุนการตลาดให้กว้างขวาง เช่น การประชาสัมพันธ์ การออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการที่จะส่งผลให้ได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคมากขึ้น สมาชิกกลุ่มควรสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างความน่าเชื่อถือในเรื่องความสามัคคีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง หากชุมชนมีความพร้อมในทุกด้านย่อมจะทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งด้วยการพึ่งตนเอง มากกว่าการพึ่งพาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ชุมชนจึงควรมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุกๆ ด้าน เพราะจะทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อบริหารจัดการปัญหาของชุมชน เข้าใจความเชื่อมโยงภายในชุมชนของตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดได้ร่วมกันสร้างงาน สร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนรายได้เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดได้ แสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดสามารถรวมกลุ่มกันจนทำให้เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ และเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถรู้เท่าทันข่าวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึก จิตวิญญาณ รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน เกิดความสงบสุขและคนในชุมชนมีคุณภาพและมีคุณธรรม และเกิดความเข้มแข็งในชุมชนอย่างยั่งยืน ดังที่สนธยา พลศรี อธิบายว่าการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือการทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจุกกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมี



ความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ (Community Network) ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้วก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (Civil Community) ขึ้น (สนธยา พลศรี, 2556) เห็นด้วยกับโกวิท พวงงาม ที่กล่าวว่า คณะอนุกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายในของคณะกรรมาธิการนโยบายสังคมแห่งชาติได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ต้องประกอบด้วยการรวมตัวกันภายในชุมชน การรวมกันเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะหรือร่วมกันแก้ปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จิตสำนึกของการพึ่งตนเอง อิสระในความคิด การแสดงความคิดเห็นและอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองหรือกลุ่ม ใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และมีการเสริมสร้างให้ทุกคนในชุมชนมีความเป็นผู้นำทั้งในการนำตนเองและชุมชนได้ต่อไป (โกวิท พวงงาม, 2562) และยังเห็นด้วยกับสุปราณี จันทรสง และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมาก โดยที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับสูงที่สุดนั้น เนื่องจากผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะ และกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบในชุมชนของตนเอง (สุปราณี จันทรสง และคณะ, 2558)

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังกพง อำเภอบราหารบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้ได้ “สับน้ำผึ้งเส้นใยสับปะรด” และ “ขนมทาร์ตไส้สับปะรด” สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด สามารถนำมาเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ โดยสมาชิกมีการปรับกระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านให้สืบทอดและเชื่อมต่อสู่ลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ ไปให้เกิดความสำนึกในการพัฒนาและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน แสดงให้เห็นว่าการแปรรูปสับปะรดสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ ซึ่งก่อนหน้านี้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดได้นำผลสับปะรดที่ตกเกรดที่ไม่สามารถนำส่งเข้าโรงงานได้มาแปรรูปทำสับปะรดกวนเท่านั้น ส่วนที่เหลือทิ้ง ได้แก่ เปลือกจุก และเหง้าของสับปะรด ชุมชนได้นำไปเป็นอาหารสัตว์ เมื่อคณะผู้วิจัยได้ลงไปในพื้นที่พบว่าชุมชนต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการแปรรูปสับปะรดเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชนเพื่อต้องการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพสามารถพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และทัศนคติของสมาชิกกลุ่มให้มีพฤติกรรมการทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ดังที่ เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นฐานรากของเศรษฐกิจชุมชนที่ช่วยสร้างความมั่นคงในแบบชีวิตพื้นฐานที่พอเพียง มี



กลไกกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักแสวงหาความรู้มาพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการ อาศัยหลักความสามัคคีอันก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งสมาชิกและชุมชน มีการดำเนินการแบบบูรณาการโดยเป็นการประกอบกิจการที่เชื่อมโยงเข้าสู่วงจรชีวิตของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนบรรลุเป้าหมายของการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (เสรี พงศ์พิศ, 2557) เห็นด้วยกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สับปะรดที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ควรประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวคิดและหลักการของเครือข่ายวิสาหกิจการทำงานร่วมกัน และการพัฒนาฝีมือแรงงานจากการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สับปะรด คือ การให้ความรู้ในเรื่องความสำคัญในการรวมกลุ่มจัดตั้งเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สับปะรดเพื่อพัฒนาระบบการผลิตทั้งระบบ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตทั้งหมด ต้องร่วมมือกันวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์สับปะรดแห่งชาติ เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการและเกษตรกร ผู้ปลูกจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อการผลิตที่ยั่งยืนและมีศักยภาพต่อไป (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2555) และดังที่ ชเนตตี พุ่มพฤษ และนฤมล อนุสนธิ์พัทธ์ วิจัยเรื่องศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทอย่างชัดเจน จากการที่วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทได้รับการยอมรับโดยกลุ่มสมาชิกในชุมชน มีสัญญาณในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยทุนทางสังคมผนวกกับการใช้ทรัพยากรพื้นฐานจากในชุมชน (ชเนตตี พุ่มพฤษ และนฤมล อนุสนธิ์พัทธ์, 2563)

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ “CPLMN Model” ทำให้สมาชิกได้เกิดการพัฒนาตนเองไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งต้องอาศัยรากฐานจากการสร้างความรู้สึกร่วมกันความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากร เช่น วัตถุดิบ แรงงาน และทุนที่อยู่ในชุมชนเป็นหลักโดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลก่อให้เกิดนวัตกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ภายในชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดสามารถพัฒนาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้พัฒนาตนเองไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เกิดเอกลักษณ์เป็นของชุมชนเอง ดังที่ สไตเนอร์ (Steiner) และคีฟส์ (Keeves) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผล



ทำนายได้กว้างขวางขึ้นและสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการสร้างรูปแบบนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบกำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัยมีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงและมีการประเมินผลหลังจากนำรูปแบบไปใช้งานจริง (Steiner, E., 1988) ; (Keeves, J. P., 1988) อีกทั้งยังเห็นด้วยกับ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์ ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาขับเคลื่อนและพัฒนาทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์, 2556) และเห็นด้วยกับลักขณา อินทร์บึง และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่องการจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างชุมชนให้เป็นเจ้าของร่วมกัน มีเงินหมุนเวียนเกิดการจ้างงานภายในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ของคนในชุมชน มีการสนับสนุนทักษะและพัฒนาศักยภาพในการผลิตและการสร้างรายได้ในชุมชน สร้างชุมชนเข้มแข็ง และลดปริมาณการใช้วัตถุดิบในการผลิตลงเพื่อส่งเสริมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาความเข้มแข็งด้านการผลิตสู่มาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพระดับสากล สร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้าพร้อมขยายช่องทางการตลาด และเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ (ลักขณา อินทร์บึง และคณะ, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดทำแผนธุรกิจให้กับสมาชิกทุกคนอย่างต่อเนื่อง เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ส่งผลให้ได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคมากขึ้น ชุมชนจึงควรมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุกๆ ด้าน เพราะจะทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดได้ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสับปะรดของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้ได้ “สับป่นน้ำผึ้งเส้นใยสับปะรด” และ “ขนมทาร์ตไส้สับปะรด” สามารถนำมาเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ มีการปรับกระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน



สังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านให้สืบทอดและเชื่อมต่อกับลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ ไป 3) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ “CPLMN Model” ซึ่งทำให้สมาชิกได้เกิดการพัฒนาตนเองไปสู่การสร้างความรู้สึกร่วมกันของความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากร เช่น วัตถุดิบ แรงงาน และทุนที่อยู่ในชุมชนเป็นหลัก โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลก่อให้เกิดนวัตกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ภายในชุมชน ก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป สู่การสร้างความรู้สึกร่วมกันของความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เกิดเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ข้อเสนอแนะ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมไปถึงควรประเมินปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ของกลุ่มผู้ผลิตและบริโภค เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง และส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรทั้งภายในและภายนอกทุกระดับให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปสู่การแข่งขันในระดับประเทศและต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). หมายความว่าเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565 จาก [http://www.sceb.doae.go.th/Ask&Answer\(Update100449\)/T5.pdf](http://www.sceb.doae.go.th/Ask&Answer(Update100449)/T5.pdf)
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2563). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2563 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- เจณิภา คงอิม. (2561). การดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 4(1), 156-170.
- ชนเดติ พุ่มพฤษ และณณมล อนุสนธิ์พัทธ์. (2563). ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22(1), 133-144.



- งพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. สงขลา: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ลักขณา อินทร์ปึ้ง และคณะ. (2564). การจัดการสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(3), 234-251.
- วิภาวดี เพื่อกับัวขาว และคณะ. (2564). ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบการสร้างเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสับปะรดหมู่บ้านรวมไทย อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(3), 178-193.
- สนธยา พลศรี. (2556). การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.
- สมชาย เพชรเก่า และคณะ. (2561). การส่งเสริมศักยภาพด้านการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดบ้านห้วยหลวงพัฒนา ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา, 12(2), 126-138.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2555). รายงานการศึกษาเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน.
- สุปราณี จันทรส่ง และคณะ. (2558). การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(3), 273-283.
- เสรี พงศ์พิศ. (2557). คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังกพ. (2564). รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2563. ประจวบคีรีขันธ์: องค์การบริหารส่วนตำบลวังกพ.
- Bloom, B. S. (1971). Hand Book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: Graw-Hill Book Company.
- Keeves, J. P. (1988). Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook. Oxford, England: Pergamon Press plc.
- Steiner, E. (1988). Methodology of Theory Construction. Sydney: Ecology Research Associate.
- Yamane, T. . (1973). Statistics: An Introductory Analysis, Third edition. New York : Harper and Row Publication.